

FAKSIMIL

Donald Broady, "Mera ordning, flera kunskaper, det var bättre förr – tankar om kunskapsdebatten", *Kritisk utbildningstidskrift*, vol. III, nr 12 (dec. 1979), pp. 6-14

Donald Broady

Det var bättre förr - tankar om kunskapsdebatten

Den sista tidens kunskapsdebatt i massmedierna har varit förbryllande. Den närmast följande artikeln är ett försök att begripa varför debatten blivit sådan och vad den kan vara symtom på. I resten av det här KRUT-numret vill vi visa att debatten borde handla om vilka kunskaper skolan ska ge, i vems intresse.

Låt mig börja med ett reseminne.

Det var en vinter för sju år sedan. Vi var en liten grupp skolaktivister som farit ner till Tvindskolorna i Danmark mitt ute på slätten på Västjylland. Vi anlände vid midnatt men överallt var folk i verksamhet. I garagen slet ungdomar för att få utrangerade bussar i stånd för en resa till Indien. Boningshusen och undervisningslokalerna hade lärarna och eleverna byggt själva. Man var i färd med att bygga upp ett ganska avancerat tryckeri för undervisningsmaterial och elevernas egna alster. Skolorna expanderade åt alla håll, man köpte åkermark, höll grisar och får, förberedde sig för att ta emot fler ungdomar som slagits ut ur den vanliga folkskolan. Och man studerade: De som fick sin lärarutbildning på Tvind tillägnade sig på ett enda år tack vare disciplinerade och kollektiva studier samma kurser som lärarkandidater på andra seminarier ägnade fyra år – och förfogade därmed över tre år till andra och mer meningsfulla studier, till resor och praktik i fabriker och på skolor.

En episod gjorde starkt intryck: Lärarkandidaterna på Tvind hade behov av kunskaper inom ett visst område och kallade in några sakkunniga från universitetet i Kö-

penhamn. Anlända till Tvind, den progressiva pedagogikens berömda flaggskepp i Norden, började universitetslärarna med att deklarerera sitt demokratiska sinnelag. De önskade ingen lärarstyrning. Undervisningen skulle utgå från deltagarnas erfarenheter och behov och ske i smågrupper. Men Tvindfolket blev inte alls imponerade: Vi har betalt er resa hit för att ni kan sånt vi behöver veta. Då är det eran förbannade skyldighet att hålla effektiva föreläsningar. Sen har vi annat att göra.

Omskakade återvände vi svenskar hem till en offentlig pedagogisk debatt som mest handlade om undervisningens former – föreläsningar stod inte värst högt i kurs – men knappast alls om innehållet. Sådant var fortfarande debattklimatet när vi startade KRUT för att bidra till en diskussion om innehållet i det skolan förmedlar och dess samhälleliga betingelser. I första numret med temat Vad lär man sig egentligen i skolan? sågs i den redaktionella kommentaren: "Skolan ska inte i första hand vara mysig, den ska vara lärorik". Och det är många som arbetat i samma riktning. Exempelvis har de mer utvecklade försöken med projektarbeten lämnat den ensidiga lösningen vid arbetssättet och alltmer gällt vil-



"Bibliotekarien" Guisepe Arcimboldo 1500-tal.
Omslagsbild: ur planschhäftet "Mina bokstäver"
1966

ka kunskaper eleverna når fram till (vilket framgår t ex av Gunnar Sundgrens kartläggning av utvecklingen på folkhögskolorna, *Problemorienterade studier – en bildningsväg för folket?* Ped. inst. Sth univ 1978).

Kunskapsdebatten

Då borde vi väl vara glada nu när den offentliga skoldebatten handlar om kunskaper, innehållet i skolan?

Ja somligt är löftesrikt:

Kraven om basfärdigheter och baskunskaper till alla; fackföreningsrörelsens ökande intresse för vad skolan lär ut; att Elevförbundet lämnat fixeringen vid betygsfrågan och nu driver en bredare kampanj om vad man lär sig i skolan och mot att skolan används till förvaring av arbetslös ungdom. Med mera. Och bland dem som prövar deltagarstyrning, problemorientering, projektorganisering etc är det nog som sagt allt färre som uppfattar sådana undervisningsformer som goda i sig. I stället rik-

tas uppmärksamheten mot undervisningens innehåll och syfte, i bästa fall också mot skolans samhällsfunktioner och de reella förändringsmöjligheterna. Berättelserna i detta nummer av KRUT om norr och västerbottniska elever och lärare som tar del i kampen mot utsugning och flyttlasspolitik är bara några exempel.

Som vidare framgår av detta nummer av KRUT förs på många håll viktiga diskussioner om vilka kunskaper skolan ska ge. Det är nyttigt. Minns ni fortfarande det stora MUT-projektet på SÖ? Sedan detta försök att öppet formulera mål för olika skolämnen utsatts för hård kritik och SÖ-ledningen givit ordföranden Åke Isling sparken (så att Jonas Orring i lugn och ro skulle kunna genomdriva skötebarnet SIA-reformen) har sådana tankegångar varit tabubelagda i den offentliga skoldebatten, och kanske alldeles särskilt i SÖs korridorer. Så här i efterhand kan man undra om inte progressiva lärare (undertecknad inräknad) felbedömde läget när vi attackerade MUT:s ambitioner i stället för att just då, när SIA-debatten intresserade många människor, ta chansen att driva den diskussion om innehållet i skolan som diskussionsförslagen från MUT-grupperna faktiskt inbjöd till. I stället fick vi som bekant i den SÖ-dirigerade skoldebatten den betydligt mer svårhanterliga dialogpedagogiska strömningen, som i sin tur bidragit till att kunskapsdebatten idag är så förvirrad.

Det är viktigt att slå fast att det var just i den offentliga debatten som dialogpedagogiken var ett dominerande inslag, däremot knappast på de flesta skolor. Och mer utvecklade progressivistiska undervisningsformer som projektorganisering har förstås inte kunnat genomsyra skolans vardag redan på grund av ämnesgränserna, fyrtyminutersterrorn, individuella betyg, skolbyggnader som omöjliggör grupparbeten. . .

Att diskussionen nu handlar mer om undervisningens innehåll är löftesrikt, liksom att de värsta romantiska föreställningarna om progressivismens undervisningsformer

som frigörande i sig sopas undan. Men annat är oroande. Från skolor runt om i landet berättas att lärare och elever som försöker bryta upp etablerade undervisningsmönster skälls för kunskapsföraktare och flummare. Kammen växer på lärarna utan annat pedagogiskt program än att det mesta var bättre förr, som nu kan luta sig tillbaka i soffan i lärarrummet: Vad var det jag sa. En bred mellangrupp av lärare som inte velat eller vågat tillämpa auktoritära undervisningsmetoder men lyckats dåligt med att utveckla alternativ, kan nu känna sig lurade av "de nya idéerna" som de sekelgamla progressivistiska traditionerna brukar kallas. Och som vanligt har vi föräldrar som försäkrar att de inte tagit någon som helst skada av psalmversar och disciplin. Allt bidrar till ett bistrare klimat för förändringsförsök i skolarbete. Och i den offentliga debatten breder **populistiska** tendenser ut sig och skapar jordmån för reaktionära opinioner.

Populism och mediahändelser

Med populistiska tendenser i skoldebatten menar jag här att debattörer åberopar människors högst reella problem: lärares bekymmer med disciplin och motivation, föräldrars oro för att barnen får otillräckliga kunskaper och betyg, elevernas behov av normer – men sen inte bidrar till förståelsen av dessa problem och vad man kan göra åt dem, utan i stället stryker fördomar med hårs.

Alltså argument av typen: Jaså du gillar projekt och grupparbeten du, tycker du det är bra att 20 000 ungdomar om året lämnar skolan som analfabeter? Ungefär så argumenterade Ana Maria Narti i en TV-debatt 30/10 och utnyttjade alltså ett problem som oroar många människor inte för att diskutera det (hur ska en bra läsinläring gå till) utan för att propagera för sina egna antipatier mot deltagarstyrning och sympatier för ett inte närmare definierat kulturarv. Narti tillhör kretsen av debattörer kring Föreningen för kunskap i skolan, på vars opinionsmöte i Stockholm 8/9 man kunde höra

åtskilliga exempel på samma typ av argumentering. Delar av Fria Proteatern framförde en sketch av Gunnar Ohrlander där LTG-metoden buntades samman med "flumpedagogiken" – trots att LTG (läsinläring på talets grund) sådan Ulrika Lelmar utformat den torde vara minst lika systematisk och genomtänkt som någon annan metod. Att ungdomar inte lär sig läsa ordentligt är förvisso allvarligt. Det är populism att utnyttja ett sådant reellt problem inte för att diskutera det utan för att få tillfälle att köra fram sina egna käpphästar.

Vi bör lära oss känna igen den här försåtliga populistiska argumentationsmetoden som varit vanlig just i agitationen från debattörerna kring Föreningen för kunskap i skolan. När ordföranden, rektor Nils Hagnell, presenterade föreningen på en föreläsning i Stockholm 1/11 klargjorde han att medlemmarna är överens om att något i skolan gått snett men de är inte överens om vad som gått snett eller vad man ska göra åt det. Själv använder Hagnell sin position som föreningens ordförande till att fara runt och förespråka traditionella läroverkslärarståndpunkter: de "begåvade" eleverna bör undervisas för sig och de "svagpresterande" – det är diskriminerande att prata om arbetarbarn – för sig. Det gamla betygssystemet med C, BC, B? var "mänskligare" än det nu gällande. Ordningens betyget bör återinföras. För andra av föreningens debattörer är bildningsarvet en hjärteangelägenhet. Åter andra med anknytning till de euromaoistiska grupperingarna som nyss ville låta tusen blommor blomma, tjäna folket och förena teori och praktik, vill idag ha disciplin och fasta ämneskunskaper och gärna mer bibliska historien. Var och en tar chansen att framföra sina åsikter. Och inget ont i det, som diskussionsforum kan en diffus organisering som Föreningen för kunskap i skolan för en tid fylla en funktion. Den är av samma karaktär som den numer insomnade Föreningen Aktiv Skola, bildad i början av 1975 för att organisera folk som var missnöjda med skolan och hade ett gemensamt intresse av alternativ pedagogik (inom Aktiv Skola fanns dock ett större intresse

för varför skolan fungerar så uselt). Föreningen för kunskap i skolan vill förena dem som är intresserade av kunskaper, oklart vilka.

Tidskriften *Clarté* som följsamt noterat att det blåser nya vindar från Peking och Mariefred, menar att i skolan "huvudmotsättningen nu står mellan kunskap och okunskap" (6 1979, s 11).

Som program är detta i magraste laget. Det är säreget att debattörerna kring föreningen som anklagar verksamheten i skolan för att vara fixerad vid former, själva är så extremt formfixerade: de förespråkar kate-derundervisning och läroböcker till skillnad från "grupparbeten", "projekt" (det borde annars vara en självklarhet att man först bestämmer undervisningens innehåll och syften och sen tar ställning till vilken form som passar bäst) och vägrar problematisera innehållet i undervisningen. Se uppropet härintill-som bara talar om "den allmänna erfarenhet som ryms i vårt kulturarv". Föreningens representant på en podium-diskussion i Stockholm 18/11, Anders Björnsson, hänvisade till samma kulturarv, en given mängd "neutralt", "klasslöst" stoff som eleverna ska få i sig och lärarna hålla sig till. Det är förstas nonsens. Att välja innehåll i undervisningen är alltid ett val, ytterst en maktfråga. Frånsäger man sig ansvaret för detta genom att i praktiken ta för givet det innehåll som gällde i låt oss säga realskolan, så säger man bara att lärare ska lära ut det lärare brukat lära ut, fast mer.

Överhuvudtaget har agitationen från debattörerna kring föreningen varit ovanligt korkad och bidragit till att sprida myter om

- att det existerar lärare som inte vill att eleverna ska få i sig kunskaper.
- att metoder som projektorganisering etc är utbredda på skolorna idag.
- att den gamla folkskolan gav gedigna kunskaper och att realskolan är ett ideal.
- att det råder politisk enighet om vad slags kunskaper och bildning skolan ska för-

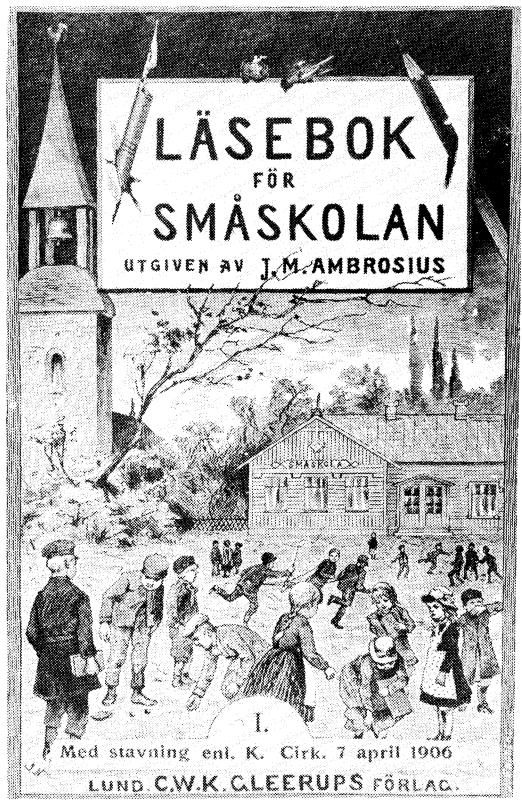
medla.

- att man kan förmedla kunskaper till eleverna utan att det händer något annat med dem.
- att det läraren lär ut är detsamma som det eleven lär in.

Man börjar längta efter en förening för kunskap om skolan. Men trots att Föreningen för kunskap i skolan hittills åstadkommit mer skrammel än analyser och åtgärdsförslag, har den haft betydelse på ett helt annat plan, nämligen **som mediahändelse**. SvD's ledarsida upphöjde 1/11 föreningen till "ett organiserat uttryck för kamp mot 60-talets antiintellektualism" (!) Med hjälp av massmediernas hårda lansering har föreställningen skapats att nu har vinden vänt. Nu plötsligt växer en ny opinion fram, får TV-tittare och tidningsläsare veta, en opinion som vill ha fasta ämneskunskaper, drill och disciplin och slut på radikalism och nymodigheter ute på skolorna. Detta är en typisk massmedianyhet. I levande livet är denna opinion ingen nyhet, den har existerat sen parallellskolan avskaffades på femti-talet och ännu längre tillbaka: Emil Hägg skrev 1915 i *De svenska läroverkens förfall*:

"Jag kommer härmed till den efterlåtenhets- och slapphetsregim som grundlagts genom den nuvarande läroplanen, som under Överstyrelsens hägn och ytterligare utvecklade av densamma nu råder vid våra läroverk med avseende på fastställandet och framför allt det effektiva upprätthållandet av kunskapsfordringarna."

Fast de luktat lik länge har den sortens läroverksläroverksläraropinioner varit starka på många skolor även under sjuttio-talet. I den offentliga skoldebatten däremot, där bara en åsikt åt gången tycks rymmas, har de legat lågt. Och de som nu drabbas värst när föreställningen att "nu har vinden vänt" breder ut sig är nog inte SÖ-byråkrater, "flumpedagoger" och socialdemokratiska skolpolitiker (måltavlorna för det mesta av kritiken från Föreningen för kunskap i skolan) utan lärare, elever och föräldrar som i vardagsarbetet försökt utveckla alternativ till traditionell undervisning. Det är egentligen absurt eftersom åtskilliga bland dem



bättre än de flesta inser värdet av brukbara kunskaper och bl a just därför söker alternativ till den oreflekterade tvångsmatningen.

Det är bl a genom att medverka till att bromsa förändringsförsök de tongivande debattörerna kring föreningen ställer till skada. Sen finns det en hel del vettiga lärare och andra som är sympatiskt stämnda till föreningen mest för att den framstår som en motvikt till SÖs marknadsföring av innehållstom dialogpedagogik och annat som berett marken för låt-gå-undervisning och en än värre utslagning av arbetarbarnen. När jag kritiserar debattörernas argumentationsknep är det inte dessa sympatisörer jag vill åt. Det är en god sak om det äntligen blir klargjort att progressivismens pedagogiska metoder inte i sig är politiskt progressiva.

Varför just nu?

Jag har velat fästa uppmärksamheten vid

dels populistiska knep i kunskapsdebatten, dels "massmediahändelsernas" betydelse. Effekterna i massmedierna och i den offentliga debatten har haft föga samband med vad debattörerna kring föreningen faktiskt haft att komma med. Många progressiva lärare och andra som reagerat mot och försökt bemöta de värsta stollerierna har nog underskattat den sidan av saken. Att diskutera sakfrågorna är inte nog. Minst lika väsentligt är att avslöja metoderna att nå effekter i offentligheten som inte är någon sportslig diskussionsklubb där bästa argumentet vinner. Dessvärre lönar sig ofta populistisk argumentering. Debattörerna kring föreningen har vädjat till ett missnöje som är utbrett – och befogat. (Det är inte klokt så det verkar vara i skolan nuförtiden, något måste göras, sa bänkgrannen på bussen till mej häromdan). Och de har presenterat ett lika oprecist och oförpliktande som populärt åtgärdsprogram: Mera ordning. Flera kunskaper. Det var bättre förr.

Dessutom har de dragit fördel av att kretsarna kring Jan Myrdal och SKP – som i den offentliga debatten räknas till vänstern – backat upp föreningen och uttryckt konservativa åsikter. En bred front, överraskande koalitioner, skriver tidningarna. (Samma debattknep som när Jan Myrdal och Lars Gustafsson brukar framföra likadana åsikter och därvid noga framhålla att den ene är marxist, den andre liberal. Ju fler krokas desto fler som fastnar.)

Varför kommer den här kunskapsdebatten just nu? Det kan inte bara bero på "krisen" och "högervindarna" i största allmänhet, eller på det partipolitiska spelet, där socialdemokraterna får äta upp affe tagit åt sig äran av att ha skapat "den nya skolan". Jag ska avslutningsvis försöka ge några fler pusselbitar till en förklaring.

"Back to basic"

Också i andra länder har kraven på basfärdigheter och baskunskaper vuxit sig starka. Alldeles särskilt i USA är det tydligt att "back to basic"-rörelsen har samband med en allmän reaktion mot progressivismen

och frammarsch för auktoritära undervisningsidéer. Baskunskaper och basfärdigheter uppfattas som lättkontrollerade så tillvida att här finns riktiga och felaktiga svar. Barnen testas halvt ihjäl i vissa skolor, minimikraven tenderar att också bli maximi -krav och inflytelserika föräldraopinioner regerar många skolor.

Det är en utveckling vi kanske kan vänta i Sverige i takt med decentraliseringen av kontrollen över skolan. Men än så länge handlar vår baskunskapsdebatt mest om reella problem för människor som inte lär sig läsa, skriva, räkna ordentligt (och för samhället som får bekymmer med dessa medborgare).

Ett reaktionärt drag i debatten bör påtalas: det myckna talet om försämrade kunskaper och färdigheter. Så vitt jag kan förstå finns ingen grund för den sortens generella påståenden.

Pedagoger här i landet som försökt un-

dersöka saken säger att det är svårt att göra meningsfulla jämförelser bakåt i tiden, och att det saknas belägg för att det skulle barakat utför med kunskaperna och färdigheterna (om man jämför samma andel av en årskull). Ändå odlas i den offentliga debatten myterna om det fortskridande förfallet. Margareta Grogarn skrev nyligen en avhandling som visar att många elever på gymnasiet yrkeslinjer läser dåligt och hur de upplever sin situation. En värdefull och skrämmande avhandling. Men trots att Grogarn inte alls mätt analfabetismens omfattning eller jämfört med hur det var förr, gav TV snabbt spridning åt slagordet "de nya analfabeterna" – som om analfabeterna har ökat i antal. (Dessutom handlar det inte om analfabeter i vanlig mening utan om "funktionell" analfabetism; i beräkningarna har man ofta använt det s k årskurs 6-kriteriet, dvs räknat alla som läser sämre än en genomsnittlig sjätteklassare som funktionella analfabeter).

I och för sig är det ointressant om elever var "duktigare" förr – det för oss väsentliga måste vara att elever idag får lära sig vad de har behov och glädje av. Men alla obevisade påståenden om den sjunkande nivån inbjuder förstås till reaktionära lösningar på skolans problem: Det var bättre förr. Folkskolan och realskolan framstår som ideal.

Realskolan som ideal

Folkskolan förmedlade inga överväldigande kvantiteter kunskap och bildning. Litet mer därav fick man i realskolan, men där gick inte så många. Fortfarande på sluttampen strax innan enhetsskolereformen tog bara ca en femtedel av en årskull realexamen. Då hade resten, var fjärde elev i realskolan kuggats ut, och de som blev kvar till examen var i genomsnitt drygt 17 år gamla. (Sixten Marklund, *Lärartidningen* 29/1979). Vill man hävda att realskolan gav bättre kunskaper måste man jämföra med motsvarande elevgrupp idag, dvs de "bästa" 20 procenten i gymnasiet första årskurs.



Detta bör de som nostalgiskt blickar tillbaka på realskolan påminna sig. Men viktigare än minnesförlusten, är nog att de problem med sammanhållna klasser vi fick när parallellskolesystemet avskaffades kvarstår. – Eftersom den pedagogiska debatten ideligen skiftar vindriktning är det lätt att glömma att skolverkligheten är mer trögrörlig. De gamla läroverkslärarintressena av att slippa "obegåvade" elever är starka idag likaväl som när realskolan började hotas för tretti år sen. Det är inte så konstigt att rektor Hagnell inhöstar bifall när han far land och rike kring och propagerar för differentiering på högstadiet.

I och för sig är det inte självklart att sammanhållna klasser alltid är bäst, men det är lite tjatigt att Hagnell m fl fortfarande vill skilja "begåvade" och "obegåvade" elever åt. Bland de "svagpresterande" eleverna i grundskolan finns få som inte klarar skolans krav för att de är dumma i huvet. Flertalet presterar svagt under de alldeles speciella omständigheter som skolan erbjuder. Vilket innebär att differentieringen kan fungera cementerande. Ty har skolan möjlighet att sortera ut de sämsta och bråkigaste eleverna ur exempelvis varje ny sjuva som börjar högstadiet, får resten en lugnare tillvaro, och kanske också de utsorterade. Men samtidigt slipper skolan förändra undervisningssituationen. Nästa år när nya sjuor börjar är det återigen ungefär lika många ungar som utsätts för en undervisning inte avsedd för dem.

Kampen om innehållet i skolan

Dessa traditionella "läroverksläraropinioner" som åter gjort sig breda är nog inte bara relikter från förr. De kan också ses som uttryck för lärarnas aktuella professionaliseringssträvanden, dvs hävdandet att lärarjobbet kräver alldeles specifika förutsättningar och kunskaper som vi lärare äger men inga andra. Kampen för läraryrkets professionalisering är sekelgammal och tar sig idag särskilt tydliga uttryck i skrivierna från gruppen som drog igång Fören-

ingen för kunskap i skolan. Arne Helldén utfärdar följande varning:

"När praktiskt folk börjar syssla med skolfrågor finns det anledning att se upp."

(Peterson (red): *Skolan som kunskapsförmedlare*, s 115)

ty det är lärarna och inga andra som begriper sig på skolan:

"Läraryrket är sannolikt (enligt sakens natur) ett av de mest demokratiska yrken som finns."

(a.a. s 128)

Och Knut Lindelöf och Stig Södergren skriver:

"Vi lärare måste återfå yrkes stoltheten. Det är vi som kan lära barn läsa, skriva och räkna. Det är vi som kan förklara svåra sammanhang så barn förstår. Vi skall kunna fångla barn med berättande och läsande. Vi lärare är kulturarbetare, inte någon ny sorts socialvårdare."

(a.a. s 154)

Lärarnas professionaliseringssträvanden ingår i ett större sammanhang: maktkampen om innehållet i skolan. Ska lärarna eller några andra bestämma över det? Just nu är den kampen mer aktuell än på länge. Under större delen av 1900-talet, åtminstone från 1927 då folkskolan definitivt blev den obligatoriska grunden för all vidare utbildning, har skolans innehåll i hög grad bestämts av universitetsämnenas struktur. Med reformerna från 50-talet och framöver skedde emellertid en brytning. Ansvaret för skolans innehåll överfördes till ett statligt verk, Skolöverstyrelsen, och började betraktas som en opolitisk och rent teknisk angelägenhet, att hanteras av psykologiskt och ämnesmetodiskt skolade specialister. Men nu tyder det mesta på att SÖ:s makt härvidlag är på väg att försvagas. Riksdagen har tillsatt en skoldelegation som är rena misstroendeförklaringen mot SÖ. Enligt senaste riksdagsbeslutet i läroplansfrågan ska SÖ inte utforma detaljerade kursplaner, det ska ske lokalt, s k arbetsplaner, enligt parlamentariskt beslutade principer.

Frågan är: vem ska överta makten över läroplansskrivning och kursinnehåll? Ska arbetarrörelsen få vara med på ett hörn? Det är ingen tillfällighet att SAP på kon-

gressen 1981 ska anta sitt första skolpolitiska program sen 1946, att VPK just skriver på sitt första skolpolitiska program någonsin, att LO ägnar skolan ett allt större intresse.

Eller kommer universiteten att återeröva något av initiativet? Avdelningsdirektör Gudrun Norstedt, styrelsemedlem i Föreningen för kunskap i skolan, har i olika sammanhang pläderat för

”en samlad ledning för utbildningsfrågorna här i landet. En minister med ett departement med ansvar för utbildningen från lågstadium till forskarutbildning. Vi måste få en helhets-syn i svensk utbildningspolitik, när det gäller sambandet mellan de olika utbildningsstadierna.”

(UNT 12/10)

Norstedt vill krympa SÖ:s inflytande och kräver att skolan förbereder i synnerhet för de mest krävande universitetsutbildningarna (och glömmer att flertalet elever är bätt-

re betjänta av en god förberedelse för arbetslivet och livet i övrigt).

Eller kommer vi i likhet med många andra länder att få föräldraopinioner som lokalt får avsevärd makt över innehållet i sina barns skola?

En huggsexa förestår. Det kan vara en delförklaring till att den senaste tidens kunskapsdebatt varit så osaklig och förbryllande.

Dakapo på tvångsvårdskampanjen

Till sist vill jag peka på en kanske trivial orsak till ett av de mer bisarra inslagen i debatten, nämligen lanseringen av hård disciplin som lösning på skolans problem. När Anders Björnsson, representant för Föreningen för kunskap i skolan på en podiumdebatt 18/11, fick frågan vad han ville



Vi lärde oss inte bara läsa, utan också en inställning till det annorlunda. . .

Bilden tv från "Svarte Petter och Sara" Hugo Forsberg 1930



Vi flyger till Afrika

Vi flog till Afrika.
 Afrika ligger långt borta.
 Det är varmt i Afrika.
 Det är där som negerna bor.
 Negerna är alldeles svarta.
 De har nästan inga kläder på sej.
 De bor i små runda hyddor.
 Barnen springer omkring
 alldeles nakna.

Bilden th "Småskolans läsebok" Lagerstedt, ill Romare 1955

göra med elever som inte var mottagliga för de kunskaper han önskade förmedla, menade han att de bör sättas i svettning. Radio Klara ställde motsvarande fråga till Jan Myrdal 8/9 och fick svaret att man kunde låsa klassrumsdörren.

Det handlar alltså inte om det enkla faktum att ordning behövs i skolan (inte minst om man organiserar undervisningen som grupparbete, projekt el dyl) utan om blåögd tilltro till övervåld som pedagogisk patentmedicin.

Det är ingen tillfällighet att Jan Myrdal, Nils Bejerot, Yngve Persson och Hasselakollektiven återfinns bland dem som under-tecknat kunskapsuppropet i dagspressen 31/5. De avser tydligen att i skoldebatten göra dakapo på sin framgångsrika kampanj

för tvångsvård i debatten om behandling av missbrukare.

Det tror jag är en fatal felsatsning.

I vårddebatten fanns förutsättningar för en kampanj mot liberalism och frivilligvård. Men när nu Yngve Persson hetsar mot "flumkulturen" i skolan (han buntar ihop "flumkulturen" med "knarkliberalismen") och när SKPare anammar en liknande svartvit världsbild där "flum" är inbegreppet av allt ont, så blir de oförmögna att begripa skolans specifika problem. Bland annat borde det vara självklart att "Hasselapedagogik" som utvecklats i ett sammanhang där det gäller att bryta ned en (flumar) identitet, knappast låter sig överföras till skolans normala vardag som handlar om att bygga upp barnens identitet. ■

”

Den nuvarande skolpolitiken är djupt oroande. Kunskaperna står inte längre i centrum. Detta motsätter vi oss. Vi vill satsa på kvaliteten i kunskapsstillväxten. Till kunskap finns inga genvägar. Den enda vägen dit går över gedigna ämneskunskaper. Att satsa på kvaliteten i skolarbetet innebär därför inte att på ett dif-fust sätt utgå från den så kallade verkligheten eller elevernas direkta erfarenheter eller spontana intressen utan i stället att undervisa om den allmänna erfarenhet som rymts i vårt kulturarv.

Kunskap och vetande utvecklas genom en växelverkan mellan teori och praktik. Det är dock inte nödvändigt för varje människa att göra alla erfarenheter själv. Andras praktiska och teoretiska erfarenheter kan inhämtas genom teoretiska studier. Skolans arbete måste i huvudsak inriktas på bokliga studier och återgå till ordnade och disciplinerade former. Därför kräver vi en "återgång" – inte till den "gamla skolan" men till en skola med målmedvetna studier och kunskapsinnehållet i centrum.

Den oroande utvecklingen i skolan går parallellt med en likartad utveckling på hela kulturområdet. Det finns ett smygande, ibland öppet uttalat förakt för traditionellt intellektuellt arbete. Arbetsformerna förändras mot "grupparbeten", "projekt" osv, som skall "kännas meningsfulla" för eleverna/studenterna, allt medan dessa arbetar mindre och den allmänna kunskapsstandarden sjunker. Men det är inte arbetsformerna som skall kännas meningsfulla i skolan. De är ej självändamål. Det är arbetet med studierna som skall upplevas som meningsfullt av eleverna/studenterna.

/.../ ”

Början av uppropet
i DN 31.5.1979

KRUT 12



n

LÄROMEDEL –
vad är det?

Om KRUT:

De senaste årens livliga utbildningsdebatt har i stort sett handlat om två saker. För det första beskrivningen av skolan sådan den är: sortering, utslagning, förtryck. För det andra visioner av skolan sådan den borde vara. Men beskrivningar och önskedrömmar räcker inte. För att komma vidare behöver vi kunskaper om varför och hur utbildning och uppfostran bidrar till att kvalificera nästa generation lönarbetare och samhällsmedborgare. Kunskaper om utbildningens samhälleliga funktioner är den nödvändiga grunden för en realistisk utbildningspolitisk strategi.

Denna strategi måste arbetas fram kollektivt. KRUT vill bidra dels med analyser av utbildningens funktioner i samhället, dels genom att förmedla erfarenheter från kampen att förändra skolan och samhället.

Vi som gör KRUT känner väl till denna praktik då vi arbetar inom olika utbildningsområden från förskola till universitet samt inom vårdsektorn.

Intresset för KRUT är stort. Upplagan är nu 10 000 ex per nummer och vi har ca 4 000 prenumeranter.

Att KRUT har nått ut så bra beror på många människors arbete. Vår bas – existerande skolarbetargrupper, andra utbildningspolitiskt verksamma samt våra kontaktpersoner ute i landet – har bidragit genom att diskutera och kritisera artiklar, informera om, sprida och försälja KRUT. Detta arbete måste fortsättas! Skriv några rader till oss om du vill ställa upp som kontaktperson eller ombud.

För att KRUT skall utvecklas vidare krävs dessutom många "gamla" och nya prenumeranter.

Kamratliga hälsningar
KRUT-redaktionen

KRUT

KRUT ges ut av Föreningen Kritisk Utbildningstidskrift, som är obunden till partier och organisationer och består av redaktionsmedlemmarna. Som är:

Donald Broady, Kerstin Degermark, Margareta Eklöf, Göran Folin, Görel Hedtjärn, Lena Hellblom, Ann-Marie Holmgren, Elisabeth Lundquist, Lisa Månsson, Agneta Rolf, Jan Swaling, Susanne Törneman, Brutus Östling.

KRUT utkommer med 4 nummer om året. Helårsprenumeration 45 kr lösnummerpris 12 kr. Postgiro 70 89 89-9.

Klara Norra Kyrkogata 26, 111 22 Sthlm.
Tel: 08-21 70 10.

Ansv. utgivare: Lisa Månsson

Layout och montage: redaktionen
Sättning och tryckning: Ordfront

© Redaktionen plus författarna

ISSN 0347-5409

Innehåll:

TEMA: Läromedel – vad är det?

Redaktionell inledning	4
Mera ordning. Flera kunskaper. Det var bättre förr – tankar om kunskapsdebatten <i>Donald Broady</i>	6
Användbar kunskap – Intervju med Olle Holmberg och Ulf Lindberg, pedagogiska gruppen i Lund <i>Lena Hellblom, Brutus Östling</i>	15
Läromedel – i går, i dag, i morgon <i>Erik Lindeskog</i>	32
Vem styr Sverige? <i>Kunskapsgruppen</i>	40
Plato – datorn som lärare <i>Bo Kågström</i>	48
I arbetets pedagogik lär vi av varandra <i>Mats Appelgren</i>	56
Lokala och regionala läromedel <i>Lena Hellblom</i>	58
Staden som läromedel – en outnyttjad resurs <i>Göran Folin</i>	70
Praktik i utbildningen – jobb efteråt <i>Bernt Carlsson</i>	78
Utbildning genom offensiv facklig kamp <i>Lena Hellblom</i>	86
Energimaterial för undervisningsbruk <i>Kerstin Degermark och Gunilla Ladberg</i>	90
En möjlig utopi bland andra möjliga <i>André Gorz</i>	95

AKTUELLT OCH DEBATT

Maken till fackligt arbete... , Anpassad studiegång, Elevförbundets kampanj "Avslöja skolan", Meritjakt för högskoleutbildning, Vem tjänar på speciallärarutbildningen? Kunskapsuppropet i samhällsperspektiv	96
---	----

LÄST

Om arbetarlitteraturens historia, På väg mot arbetets pedagogik, Varför man inte lär sig skriva i skolan	108
--	-----

ANSLAGSTAVLAN	113
---------------------	-----

KRUT 12

Tryckt i december 1979. Temareaktion: Kerstin Degermark, Lena Hellblom, Lisa Månsson. Bildarbete: Eva Grytt, Gull-Britt Karlsson, Lissan Olofsson.

KRUT kontaktpersoner

Borås

Hans Berg
Getholmsg 29
502 55 Borås
Tel 033/11 00 54

Gävle

Ray Nordström
S Kopparslagargatan 46
802 21 Gävle
Tel 026/18 35 41

Göteborg

Bertil Gustafsson,
Eva Stigebrandt
Pedagogiska Inst LHS
Fack, 431 20 Mölndal
Tel 031/87 80 00/311

Jönköping

Jan Håkan Hansson
Brahegatan 19
552 56 Jönköping
Tel 036/16 41 09

Linköping

Mats Sjöberg
Johannelundsv 17
582 58 Linköping
Tel 013/12 38 49

Luleå

Daniel Wiklund
Västra Parkgatan 13
951 36 Luleå
Tel 0920/292 38

Malmö/Lund

Kerstin Larsson
Illiongränd 86
223 71 Lund
Tel 046/13 11 28

Mora

Björn Pahlsson
Kruthornsvägen 7
792 00 Mora
Tel 0250/157 93

Piteå

Lilian Andersson
Värdshusvägen 23
941 44 Piteå
Tel 0911/34695

Stockholm

Lena Hellblom
Sturevägen 1
181 33 Lidingö
Tel 08/767 71 27

Trollhättan

Margareta Svanfelt
Holmsgatan 11
461 00 Trollhättan
Tel 0520/387 06

Umeå

Katja Edfelt
Nydalavägen 24 c
902 35 Umeå
Tel 090-13 63 60

Umeå

Kerstin Hägg
Rödhakevägen 12
902 37 Umeå
Tel 090/12 53 81

Uppsala

Märit Eriksson
Kantorsgatan 26, rum 411
754 24 Uppsala
Tel 018/10 45 30

Örebro

Christer Håkansson
Björkrivsvägen 20 K
702 34 Örebro
Tel 019/16 17 48

Östersund

Anders Orrje
Fjällglimten 30
832 00 Frösön
Tel 063/10 51 92

KRUT-läsare!

Hur förs diskussionerna på din skola inför folkomröstningen om kärnkraften? Hur tar ni upp energifrågorna och frågorna om det framtida samhället i undervisningen?

Alla som är intresserade av att diskutera dessa frågor samlas till seminarium i Åsö gymnasium, lördagen den 26 januari kl. 14–17.

Dom som vill samlas innan dess och delar ut flygblad mm i folkkampanjens regi:

Samling kl. 10 på Östgötagatan 32.

Arrangörer: *SL:are mot kärnkraft, KRUT, SOL (Socialistiska skolarbetare), samt KAP (Kooperativet Arbetets pedagogik) i Stockholm.*

Vi höjer inte prenumerationspriset 1980, däremot kostar lösnumren i fortsättningen 15 kr. Ytterligare en anledning att prenumerera. För 45 kr får du 4 sprängfyllda KRUT (nr 13–16) 1980. Postgiro 70 89 89-9. KRUT nr 13 kommer i mars och handlar om skolan som fysiskt och socialt "rum". Hur kommer maktmekanismerna till uttryck i skolans fysiska miljö och i relationerna mellan eleverna och den redan "färdiga" ordning de möter i skolan, mellan lärare och elever och mellan olika personalgrupper?

KRUT 12

LÄROMEDEL – vad är det?

Kunskapsdebatten går vidare. Vad är viktigt att lära sig? Varför? Hur? Det är frågor som tas upp i detta KRUT-nummer.

Ur innehållet:

Kunskapsdebatten – populism och mediahändelse

Läromedelsbranschen

Lokala och regionala läromedel

Utbildning för arbete?

Kärnkraftsomröstningen ställer frågan om vilket samhälle vi vill ha på sin spets. Kan vi tro på fortsatt tillväxt? Eller är det dags för besinning? I detta KRUT-nummer finns tips på energimaterial för undervisningsbruk.

Krut som inte förspills

Tidskriften KRUT (Kritisk Utbildningstidskrift) hör till det mest stimulerande i svensk tidskriftsvärld för ögonblicket. Tidskriften tar i nummer efter nummer upp centrala ungdoms- och utbildningsfrågor ur nya analytiska perspektiv. Tidskriften förmår på ett annat sätt än dagspressdebatten föra skoldiskussionens problemställningar vidare, låsa upp ställningskriget kring skolan så som det etablerats i kampen mellan "kunskapsivrare" och "flummare".

Dessutom vidgar tidskriften stundom sin ämnessfär och tar in hela ungdomskulturen som en del av utbildningsproblematiken.

Det senaste numret, nummer 11 utkom för några dagar sedan och handlar till väsentlig del om norm- och kunskapsdebatten, både här hemma och i Västtyskland där Glocksee-skolan tas som exempel på alternativ pedagogik. Just det här numret bidrar väsentligt till att fördjupa dagens slagordsmässiga skoldebatt.

YS

Aftonbladet november 1979

KRUT

ett diskussionsforum och ett redskap för progressiva skolarbetare

- Analyser av utbildningsfrågor i ett samhällsperspektiv
- Erfarenheter från kampen för att förändra samhället och skolan
- Anslagstavla för bl a skolarbetarorganisationer
- Presentationer av väsentlig litteratur om utbildning – samhälle

KRUT, Klara N:a Kyrkogata 26, 111 22 Sth. Tel. 08-21 70 10
4 nr/år, 45 kr/år. GÄRNA STÖDPRENUMERATION pg 70 89 89-9.